

LBRIS

We know
books

IOANA GRANCEA

STRATEGII METACOGNITIVE ÎN PROCESUL DE SCRIERE ACADEMICĂ

Ghid pentru studenți

TRITONIC

Tritonic Books

București – 2022

Ioana Grancea
Strategii metacognitive în procesul de scriere academică
Ghid pentru studenți

Copyright © Ioana Grancea
 Copyright © TRITONIC 2022 pentru ediția prezentă.
 Toate drepturile rezervate, inclusiv dreptul de a reproduce fragmente din carte.

TRITONIC
 Str. Coacăzilor nr. 5, București
 e-mail: editura@triton.ro
 www.triton.ro

Tritonic București apare la poziția 18 în lista cu Edituri de prestigiu recunoscut în domeniul științelor sociale (lista A2) (CNATDCU):
http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/A2_Panel41.xls

Colecția Comunicare media este coordonată de lect. univ. dr. Bogdan Hrib.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GRANCEA, IOANA
Strategii metacognitive în procesul de scriere academică : ghid pentru studenți / Ioana Grancea. - București : Tritonic Books, 2022
 Conține bibliografie
 ISBN 978-606-749-641-3

001.8

Coperta: Alexandra Bardan
 DTP: Ioan Dorel Radu
 Editor: Rebeca Cojocaru
 Comanda nr. CM24 / 2022
 Bun de tipar: Noiembrie 2022
 Tipărit în România

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

CUPRINS

CAPITOLUL I.	
PROVOCĂRILE SCRISULUI ACADEMIC ȘI NEVOIA DE METACOGNIȚIE	7
CAPITOLUL II.	
METACOGNIȚIA: NOȚIUNI DE BAZĂ	13
II.1. Repere teoretice.....	13
II.2. Cum funcționează metacogniția.....	15
CAPITOLUL III.	
INSTRUMENTE METACOGNITIVE ÎN PROCESUL DE SCRIERE ACADEMICĂ	21
III.1. Jurnalul metacognitiv.....	21
III.1.1. Conținutul jurnalului metacognitiv.....	21
III.1.2. Utilitatea jurnalului metacognitiv.....	23
III.1.3. Principii de planificare.....	25
III.1.4. Consecvența în raportare.....	30
III.2. Structura de susținere metacognitivă.....	32
III.2.1. Centralizarea surselor consultate.....	32
III.2.2. Delimitarea contribuției personale.....	34
III.2.3. Identificarea zonelor optime de dezvoltare.....	35
III.2.4. Asumarea (in)certitudinilor.....	37
III.3. Precauții referitoare la instrumentele metacognitive.....	41
III.3.1. Forma documentelor.....	41
III.3.2. Excesul de planificare metacognitivă.....	42
III.3.3. Contribuția îndrumătorului.....	44

CAPITOLUL IV.

FUNCȚII METACOGNITIVE ALE SURSELOR..... 49

IV.1. Sursele ca autoritate epistemică..... 49

IV.1.1. *Studiile publicate*..... 50

IV.1.2. *Experiențele proprii*..... 51

IV.1.3. *Performanțe hermeneutice*..... 53

IV.1.4. *Precauții privind apelul la autoritate*..... 57

IV.2. Sursele ca etalon de scriere..... 58

IV.3. Sursele ca obiect al analizei critice..... 62

IV.4. Greșeli frecvente în abordarea surselor..... 66

IV.4.1. *Sindromul celui mai apropiat clișeu*..... 66

IV.4.2. *Uitarea temei proprii*..... 69

IV.4.3. *Titlul înainte de surse*..... 70

CAPITOLUL V.

METACOGNIȚIE ÎN RELAȚIA CU CITITORUL..... 73

V.1. Avem nevoie de gândul la cititor?..... 73

V.2. Întrebări fundamentale referitoare la cititor..... 75

V.2.1. *Ce va căuta când citește textul*..... 75

V.2.2. *Ce mai citește din aceeași categorie*..... 76

V.2.3. *Ce putem presupune că știe*..... 77

V.3. Intervenții metacognitive utile cititorului..... 83

V.3.1. *Tehnica sandwich-ului informațional*..... 83

V.3.2. *Tehnica subtilurilor empatice*..... 87

V.3.3. *Magia funcției de ștergere*..... 90

În loc de concluzii: întrebări posibile..... 92

Referințe..... 95

Gând final de mulțumire..... 101

CAPITOLUL I.

PROVOCĂRILE SCRISULUI ACADEMIC ȘI NEVOIA DE METACOGNIȚIE

Care sunt dificultățile pe care studenții le întâmpină în munca pentru redactarea textelor academice? Care sunt căile optime de a depăși aceste dificultăți și care sunt scurtăturile nefericite?

Am încercat să aflu răspunsul la aceste întrebări printr-o cercetare desfășurată în perioada mai 2021 – august 2022. Am organizat mai multe serii interviuri și focus-grupuri la care au participat studenți din Iași, București și Cluj. Unii dintre ei erau în an terminal al ciclului de studii și lucrau pentru teza de licență sau de disertație, alții trecuseră de această etapă în anul anterior. Problemele cel mai des menționate au fost: lipsa timpului suficient și autodiscipliniei de a scrie, tendința de a amâna foarte mult momentul redactării, sentimentul că nu sunt suficient de clare criteriile de selectare a surselor și că ei înșiși nu stăpânesc prea bine strategiile de integrare a surselor în propriul text, lipsa de încredere și hotărâre când vine vorba de contribuția personală, tendința de a se compara mereu cu ceilalți și de se autodiagnostica drept inferiori, frica de a nu putea să cuprindă tot, frica de a nu fi înțeleși greșit, nesigu-

ranța privind cantitatea de explicații necesară ca un lucru să fie considerat clar și bine expus.

VOCEA STUDENȚILOR (I)

Provocări ale procesului de scriere academică

Lipsa curajului și încrederii în propria calitate de autor:

Am citit și m-am documentat destul de mult până acum, însă cel mai greu îmi este să mă apuc de scris, pentru că simt uneori că nu o să reușesc să cuprind toate informațiile dorite și mi-e frică să nu-mi scape din vedere vreun aspect important.

De câte ori vreau să mă apuc de scris, ajung să fac altceva. Am încercat de zeci de ori să mă trezesc la ora 5:00 și să scriu. Dar am ajuns să caut diverse lucruri pe internet, sau să iau notițe pe altă temă sau chiar ajung să fac curățenie în casă. Practic, fac orice ca să evit. Cred că mi-e foarte frică să scriu, nu știu cum să explic.

De fiecare dată când discut cu o colegă și aflu ce face în lucrarea ei, mi se pare că trebuie să fac același lucru. Mi se pare că lucrarea ei e bună și a mea e rea.

Dificultăți de ordonare și structurare a informației:

Cel mai greu este să organizez tema pe capitole, să exprim totul coerent, fiecare lucru să se lege de ce am spus înainte și să aibă continuitate cu ce urmează să scriu, să nu mă pierd și să ajung să mă îndepărtz de esență. De multe ori, mă pierd, mă lungesc cu ceva care este paralel cu subiectul.

Mi-e frică să nu greșesc în interpretările pe care le dau termenilor de specialitate care sunt importanți pentru lucrare. Mai citesc încă...am văzut până acum părerile a 20 de autori despre definiția corectă a creativității și nu mă pot hotări spre care să merg, de asta nu pot începe încă să scriu.

Mă tem că voi spune ceva care va suna prostesc. Nu reușesc să-mi găsesc o voce. De fiecare dată când mă împotmolesc, mă reapuc de citit ceva fain de la alți autori, ca să mă iau după ei.

Nesiguranță în definirea nivelului la care este cititorul prezumat:

Mi-e greu să-mi dau seama la ce nivel să scriu, cine e de fapt publicul pentru care scriu...Eu aș vrea ca teza să fie folositoare pentru practicieni și pentru alți studenți care vor să știe ceva despre tema asta. Dar de fapt, noi scriem pentru profesori care au alt nivel, deci nu știu dacă vor aprecia eforturile mele de simplificare a informațiilor complexe. Poate se dorea exact opusul.

Nesiguranță referitoare la integrarea surselor:

Niciodată nu știu când să citez exact, când să parafrazez, când să fiu critică și cum...Nu înțeleg de ce trebuie să fiu critic. Eu nu înțeleg nici pe jumătate articolele pe care le citesc, de unde să mai scot și evaluare critică?

Abordarea surselor în regimul unui fast-food cognitiv:

Mă plictisește foarte tare cititul articolelor. Merg mai repede dacă citesc numai introducerea și concluziile. Uneori, citesc numai Abstract-ul. Am mai citat direct din literature review-uri care cuprind de toate și pot să fac un întreg capitol direct de acolo.

Prea mult accent pe anticiparea posibilelor obiecții

Selecție din răspunsurile primite de la studenți

IBDIS | We know

Din păcate, multe decizii importante (când este cazul să ne oprim din documentare și să ne apucăm de scris; cum să organizăm informația; cum știm la ce nivel ar trebui să plasăm discuția, cine e publicul presupus a ceea ce scriem) stau sub semnul nesiguranței și sunt deseori amânate până când este deja foarte târziu și se apropie termenul de predare. Atunci, se trece la intervenții de criză: program de scris non-stop, cu multă cafea și alte stimulente, schimb de sfaturi cu alți colegi aflați în aceeași situație (câte surse ai? cu ce ai început?), schimb care de multe ori se dovedește contraproductiv. Indiferent de calitatea lucrării finale, sentimentul meu este că scrisul de felul acesta își ratează scopul fundamental.

Simt că această succesiune, de intenție bună – criză – eșec este o problemă a noastră, a tuturor celor implicați în acest sistem, studenți și profesori deopotrivă. Am convingerea că nu este vorba doar de un eșec la nivel de autodisciplină din partea studenților. De aceea, nu este suficient să impunem termene-limită mai stricte pentru a o rezolva (deși este util și acest lucru).

Mai trebuie să risipim, însă, multe prejudecăți referitoare la scrisul academic ca activitate intelectuală.

În acest sens, este interesantă **distincția dintre proces cognitiv și produs cognitiv** (Winne 2010). Deseori, cunoaștem standardele produsului final care este lucrarea academică și pe care le vedem prin prisma unor criterii pur cantitative: câte surse, câte secțiuni, câte pagini. Dar ce operații cognitive pot fi făcute anume cu aceste surse și când este cazul să recurgem la fiecare dintre ele? Ce trebuie să se petreacă în mintea noastră înainte, în timpul și după ce umplem paginile cerute? Cum gestionăm condițiile interne și externe, pentru a putea scrie bine?

De multe ori, studenții se confruntă cu anumite condiții care par să acționeze ca limite de netrecut în evoluția lor. Dar toate condițiile exterioare și interioare pot fi văzute ca un material brut asupra căruia noi lucrăm, cu voința și viziunea noastră (Winne 2010). În categoria condițiilor, putem include:

A. condițiile interne: stările noastre, disponibilitatea de a munci serios sau nu, interesul față de temă, nivelul de înțelegere, nivelul de încredere în propriile resurse intelectuale, motivația de a face un lucru de calitate, capacitatea de a ne aduna mintea pentru o activitate intelectuală;

B. presiunile externe: timpul pe care îl avem la dispoziție, spațiul unde putem lucra în liniște, trendurile care se bucură de credibilitate (cum se fac lucrările academice într-un anumit moment, dată fiind o anumită modă creată în interiorul unei comunități științifice, al unui campus universitar etc).

Este important să învățăm să gestionăm conștient atitudinea noastră în raport cu aceste condiții și să facem alegeri care să ne dea mai multă autonomie și spațiu de inițiativă (Winne 2010), să ne concentrăm pe modificarea condițiilor pe care le putem modifica și să ne modificăm atitudinea noastră față de cele pe care nu le putem modifica. Să facem în așa fel încât alegerile noastre referitoare la ce scriem și cum scriem să fie **asumate ca parte a unui proces de maturizare profesională.**

Toate acestea țin de un alt nivel decât cel strict legat de normele de redactare academică prezente în cele mai multe ghiduri disponibile (Chelcea 2003, Eco 2006, Rad 2008). În cazul lucrării de față, accentul este pus pe **optimizarea propriei funcționări cognitive în timpul procesului de scriere**, adică pe metacogniție.

CAPITOLUL II.

METACOGNIȚIA: NOȚIUNI DE BAZĂ

II.1. Repere teoretice

Metacogniția este capacitatea de a reflecta asupra propriilor activități intelectuale, cu scopul de a le îmbunătăți (Flavell 1979, Brown 1987, Jacobs și Paris 1987, Schraw și Moshman 1995, Moshman 2018). Când ne plasăm la un nivel metacognitiv, urmărim atent dinamica propriilor gânduri și încercăm să le imprimăm o orientare cât mai productivă. Abordăm strategii de adunare a minții, încercăm să ne creăm condiții optime pentru a ne stimula răbdarea și concentrarea, împărțim activitățile cognitive mai complexe în etape realizabile și evaluăm progresul fiecărei etape, ne ajustăm comportamentul în funcție de rezultatele pe care le observăm, ne verificăm, ne autotestăm, ne reorientăm spre sarcini mai realizabile sau ne stimulăm să investim mai multe resurse pentru atingerea obiectivelor inițiale.

John Flavell, autorul care a propus termenul de *metacogniție* pentru a descrie această categorie de procese mentale, a identificat două dimensiuni principale ale

metacogniției: judecățile metacognitive și experiențele metacognitive (Flavell 1979).

Judecățile metacognitive reprezintă cunoștințele și credințele pe care le avem despre:

- (J1) noi înșine și despre ceilalți, despre capacitățile noastre cognitive, despre resursele și condițiile de care avem nevoie pentru a îndeplini o sarcină intelectuală, despre limitele și puterile noastre, despre stilul de lucru care ne caracterizează;
- (J2) sarcina intelectuală pe care o avem de îndeplinit, despre standardele care ar trebui respectate pentru ca această sarcină să fie îndeplinită bine, despre etapele pe care le presupune realizarea sarcinii;
- (J3) strategiile și tacticile care pot fi adoptate în general pentru realizarea acelei sarcini, ținând cont de constrângerile impuse de (J1) și (J2).

Experiențele metacognitive se referă la tot ceea ce simțim și gândim în timpul unei întreprinderi intelectuale – de cele mai multe ori, ceea ce simțim și gândim se referă la *cât de bine* merg lucrurile (Flavell 1979), în termeni de eficiență, eficacitate, satisfacție personală, grad de racordare la standardele de performanță înțelese.

De regulă, experiențele metacognitive nu sunt doar rezultatul auto-observării pure. Toate gândurile și sentimentele pe care le avem față de propria performanță sunt influențate de ideile pe care le avem despre *cum ar trebui să decurgă lucrurile* ca totul să fie bine, pe de o parte, și ideile pe care le avem despre noi înșine, despre capacitățile noastre în raport cu sarcina, pe de altă parte.

II.2. Cum funcționează metacogniția

Îmbunătățirea rezultatelor noastre intelectuale poate fi dirijată prin **activarea conștientă a nivelului metacognitiv**, în anumite condiții care trebuie întrunite simultan:

- (C1) orientarea deliberată spre performanță într-o anumită sarcină intelectuală;
- (C2) disponibilitatea de a supraveghea propriile procese de gândire;
- (C3) capacitatea de autodisciplină pentru a le pune în practică;
- (C4) acuratețea informațiilor pe care le avem despre ce presupune performanța în sarcina intelectuală respectivă;
- (C5) acuratețea autoevaluărilor pe care le facem cu privire la resursele și potențialul nostru intelectual, raportat la sarcina intelectuală pe care ne propunem să o rezolvăm;
- (C6) acuratețea cunoștințelor pe care le avem în legătură cu strategiile și tacticile care pot fi abordate pentru a face bine acea sarcină intelectuală;
- (C7) discernământul de a ști care dintre strategiile și tacticile cunoscute se potrivesc cel mai bine în fiecare context;

În funcție de totea acestea, mintea noastră ia **decizii metacognitive** la cum anume va executa (în continuare) o anumită sarcină/acțiune/întreprindere intelectuală.

Este important să înțelegem că nu este suficient să fim harnici, să ne dorim succesul și să ne urmărim atent propriile fapte și reacții (deși aceste condiții sunt evident necesare). Este esențial, însă, ca judecățile metacognitive referitoare la *cum se face bine* sarcina intelectuală pe care o avem de făcut să fie **corecte**. De asemenea, judecățile metacognitive referitoare la *propriile capacități* de a face lucrurile respective trebuie să fie cât mai apropiate de realitate.